

פרשת תצוה תשע"א

אין דער דרשה, האט דר. שטיין גערעדט אסאך שיינע זאכן וועגן די וויכטיגקייט פון לימוד התורה, און דאווענען, וכו'. עס האט אויסגעזען צו ר' משה'ן אז דער דר. שטיין איז געווארן א בעל תשובה. פלא פלאים! האט ר' משה געטראכט פאר זיך. א פאר טעג נאכ'ן דרשה האט ר' משה זיך אוועקגעזעצט שמועסן מיט דר. שטיין, און דר. שטיין האט אנגעהויבן צו דערציילן זיין מורא'דיגע מעשה, ווי אזוי ער איז געווארן ערליך.

פאר מיר גייען ענדיגען די מעשה, לאמיר רעדן אביסל פון די טיפע ענינים אין דער פרשה, וועלכע האבן א שייכות מיט אונזערע מעשה. די גמרא זאגט אז די מנורה האט געוויזן "עדות" אויף דער מציאות פון השי"ת. ווי אזוי? ווייל דער אייבערשטער האט געמאכט א נס, אז די לעכט אויף די מערב זייט פונעם מנורה איז קיינמאל נישט אויסגעלאשן. דורך די נס פון דער מערב לעכט אויפ'ן מנורה, האבן מענטשן געגלייבט אין השי"ת. (מנחות פו):

ליידער איז דער מנורה פארלוירן געווארן. אבער, אפילו מען האט נישט די מנורה אין היינטיגע טעג, איז דא אן אנדערע זאך וואס טוט ווייזן עדות אויף דער מציאות פון השי"ת. וואס איז עס? כלל ישראל. דאס וואס די אידן האבן דורכגעלעבט אלע רדיפות, און הריגות און שריפות דורך אלע דורות, ווייזט אויף דער מציאות פון השי"ת. ווייל אלע ריזיגע מעכדיגע קעניגרייכן למשל מצרים, בבל, יון, רויס, שפאניע, די דייטשן און די קאמוניסטען ימח שמם וזכרם אלע, האבן פארטריבן און גע'רודפ'ט און געהרגט די אידן, אבער היינט זעט מען אז אלע זענען שוין נישט דא.

אויב די גרעסטע קעניגרייכן האבן נישט לאנג געדויערט, איז קל וחומר בן בנו של קל וחומר האט די קליינע אידישע פאלק נישט געדארפט אויסדורירן ביז היינט! נאר וואס? מיר זענען דער אייבערשטער'ס פאלק. אזוי ווי עס שטייט אין פסוק "אתם עדי נאם ה'..." "איר זענט מיין עדות," האט דער אייבערשטער געזאגט. (ישעיה מג,י - געהערט פון הרב אורי זוהר שליט"א) עס ווערט אויך געברענגט אז "הרוצה לשקר ירחיק עדותו וכו'" איינער וואס וויל זאגן ליגענט טוט דערווייטערן די עדות, כדי קיינעם זאל אים נישט קענען אפפרעגן. (המהר"ל מפראג זצ"ל, תפארת ישראל עמוד קצז - פרק נח, געהערט פון הרב אמנון יצחק שליט"א)

וועגן דעם איז דער פסוק "ואתה תצוה את בני ישראל וכו'... להעלת נר תמיד. באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת..." מרמז אויף כלל ישראל ווייל די אידן זענען "עדות" אויף השי"ת און די אידן זענען א "נר תמיד" ווייל דער פאלק וועט קיינמאל נישט אויסגעלאשן ווערן.

...דר. שטיין האט אנגעהויבן צו דערציילן פאר ר' משה ווי אזוי ער איז געווארן א בעל תשובה. ווען דר. שטיין האט זיך ערשט גע'שמד'ט אין די מלחמה טעג, האט ער געהאט אסאך ספיקות. צו ער האט געטון די ריכטיגע זאך, אדער נישט? אבער צוביסלעך, ווען ער איז געווארן געווארן אלעס וואס איז געשען אין די מלחמה טעג, איז ער געווארן א גאנצער גוי. ווייל ער האט געהאט 'הכרת הטוב' פאר'ן קירכע אז כאילו זיי האבן געראטעוועט זיין לעבן אין די מלחמה. באלד נאך די מלחמה, איז דר. שטיין געווארן זייער אקטיב אין די קאטוילישע רעליגיע. ער איז געווארן א פרומער גוי, רח"ל. נעקסטע וואך גיין מיר ענדיגען אונזערע אינטערעסאנטע מעשה... גוט שבת אלע אידן.

גוט שבת אלע אידן. אין בערך די יאר תש"מ איז ר' משה האלצלער ע"ה געווען גייענדיג אויפ'ן גאס אין פלעטבוש, ברוקלין, ווען ער האט זיך אפגעשטעלט צו ליינען א סייך אין פראנט פון א שול: "די מעלות פון אידישקייט" א דרשה פונעם באקאנטן דר. ארעל שטיין דינסטאג נאכט 7:30. ווען ר' משה האט געזען דעם נאמען דר. ארעל שטיין, האט ער געטראכט א פאר סעקונדעס. פון וואו האט ער געקענט דעם נאמען? סוף כל סוף האט ער זיך דערמאנט פון וואו ער האט געקענט דעם מענטש. ר' משה איז געווארן איבעראשט. ווייל דר. ארעל שטיין איז געווען מיט ר' משה בשעת'ן מלחמה.

אין די טונקעלע טעג פון די צווייטע וועלט מלחמה האט ר' משה האלצלער ע"ה געוואוינט אין אונגארן. דורך די לעצטע שטיקל צייט פונעם מלחמה איז ר' משה געצוואונגען געווארן צו ארבייטן פאר די אונגארישע ארמיי, בויען און טון אנדערע שווערע ארבעט. מען דארף נישט דערמאנען אז די מצב איז געווען זייער געפערליך פאר די אידן וואס האבן געארבעט אין די אונגארישע ארמיי. אבער, ביים ענד פון די קריג איז דער מצב נאך ערגער געווארן. ווייל ווען די דייטשן, ימ"ש זענען אריינגעקומען אין אונגארן, האבן זיי אנגעהויבן אוועקצושיקן די אידן צו די לאגערן, רח"ל.

דער מצב פון די אידישע ארבייטערס אין די אונגארישע ארמיי איז געווארן שווערער מיט יעדען טאג. איין מאל, אין חודש ניסן תש"ד, האט ר' משה געהאלטן נאך א שווערע טאג ארבייטן פארן אונגארישען ארמיי. די אידישע גרופע מיט וואס ר' משה האט געארבעט, האט זיך אפגעהוהט אין א שטאל פון פערד. פלוצלינג איז א געוויסער איד דר. שטיין אריינגעקומען אין דער שטאל. דר. שטיין האט אנגעהויבן צו דערציילן פאר די חברה אז ער האט א עצה קעגן די גרויסע סכנה פון די דייטשען ימ"ש וועלכע האבן געוואלט אוועקנעמען די אידן וואס האבן געארבעט אין די אונגארישע ארמיי. די עולם איז געווארן שטיל צו הערן וואס דר. שטיין וועט זאגן.

"דער ב'כבודיגע קעניג, האט דר. שטיין אנגעהויבן צו זאגן, "...דער פרינץ פון אונגארן האט זיך מציע געווען אן עצה... די באשוצונג פון דער קירכע. 'עדער איינער וואס איז גרייט זיך צו שמד'ן, אזוי ווי איך האב לעצטענס געטון, וועט געראטעוועט ווערן פון די דייטשן!" דער עולם איז געווארן שטארק אויפגערגט אויף דר. שטיין. אפילו עס זענען געווען פרייע אידן צווישן די אידן דארט מיט ר' משה, האט קיינער פון זיי נישט מסכים געווען זיך צו שמד'ן, דער אייבערשטער זאל אפהיטן. דר. שטיין איז שנעל ארויסגעגאנגען פונעם שטאל, ווייל דער עולם איז געווארן אזוי שטארק אויפגערגעט אויף אים. ר' משה האט קיינמאל נישט געהערט וואס איז געווארן מיט דר. שטיין. סוף כל סוף נאך א לאנגע שווערע מלחמה, איז ב"ה ר' משה געראטעוועט געווארן און ער איז געקומען וואוינען אין אמעריקע מיט זיין משפחה.

בערך 35 יארן שפעטער נאך זיין ארבייטן אין די אונגארישע ארמיי, איז ר' משה געגאנגען אויפ'ן גאס אין פלעטבוש ווען ער האט געזען דעם סייך "די מעלות פון אידישקייט" א דרשה פונעם באקאנטען דר. ארעל שטיין דינסטאג נאכט 7:30. ר' משה איז געווען שטארק אינטערעסירט צו הערן א דרשה פון א איד וואס האט זיך גע'שמד'ט רח"ל עטליכע 35 יאר פריער. ר' משה האט זיך מיישב געווען צו קומען הערן די דרשה יענע דינסטאג נאכט.